De Aniti-Revolutionaire Partij in haar Nationale betekenis.

In 1871 vangt het voorspel aan, dat leidt tot de stichting van de antirevolutionaire of christelijk-historische partij, welks vijf en zeventig jarig bestaan wij heden herdenken.

De schijnbaar vaak zo besluiteloze Groen van Prinsterer hakt politiek de knoop door. Of hij al de gevolgen heeft voorzien, weet ik niet. Maar, door het bij uitsluiting aanbevelen van drie candidaten voor de algemene verkiezingen (Keuchenius, Kuyper, van Otterloo) brengt hij een staatkundige omwenteling teweeg, welke zich kenmerkt door drie baanbrekende feiten en beginselen.

Ten eerste. Een scherp gesteld program als schibboleth voor de te volgen politiek.

Ten tweede. Dat scherp gestelde program — zakelijk de vrije school voor heel de natie — appellerend aan een der hoofdmomenten uit de nationale historie, de vrijheid om God de Heer te dienen naar Zijn Woord.

Ten derde. De verwerkelijking van zulk een program verzekeren door dat program te verbinden aan persoonlijkheden, van wie vooraf vast staat, dat afwijking daarvan door hen volstrekt uitgesloten is.

De teerling was geworpen. Principiële breuk met de conservatieven; het antikieswetverbond straks overbodig; een zelfstandig zich baanbrekende richting, geen partij; weldra een dagblad weliswaar neutraal „Standaard” en niet de Geus of het Geusje zoals Kuyper dat wilde; de inhoud echter van dat dagblad helemaal niet neutraal maar positief christelijk-historisch, antirevolutionair, gelijk de man was, die dit politieke paard ging berijden en niet zou rusten vóór het einddoel zou zijn bereikt: Abraham Kuyper; in welke geheel uitzonderlijke figuur veertig jaren lang de antirevolutionaire richting, na 1878 de antirevolutionaire partij, zou zijn belichaamd en die, partij en leidsman tezamen, één

zouden zijn zoals welhaast nimmer volk en leiding één zijn geweest.
De stichting der Antirevolutionaire Partij, bijna acht jaren na de bovenvermelde politieke daad van Groen van Prinsterer in 1871, was inderdaad de natuurlijke consequentie van de motieven en beginselen, die in die politieke daad van Groen besloten lagen. De natuurlijke consequentie was ook dat Kuyper daarbij de voornaamste leidsman en organisator werd.
Deze stichting der antirevolutionaire partij was een feit van nationale betekenis, gelijk de figuur van Kuyper, vele critici ten spijt, er een was van nationaal gehalte. Wat is die leiding en organisatie der antirevolutionaire partij dan geweest in nationale zin?
Mijn antwoord luidt, met zekere restrictie: ze was het ontworstelen van de zonen der Reformatie aan de horigheid, waartoe de bovendrijvende liberale kliek deze volksgroep bezig was te knechten.
Met zekere restrictie, want Kuyper heeft niet alleen een vroeger onbetekenende volksgroep, die in 1878 in politieke machteloosheid verzonken lag, tot activiteit en invloed gebracht, hij heeft gerecruteerd uit alle geesteslagen des volks, ook uit het kamp des ongeloofs. „Gij hebt mij," zo schreef een Friese toehoorder na een rede van Kuyper in Friesland in de open lucht, „gij hebt mij van liberaal tot antirevolutionair bekeerd, want door uw woord ben ik tot God bekeerd." Wanneer Kuyper zelf als laatste doel van al zijn werken de woorden neerschrijft „tot weer dat volk voor God zich buigt", dan bedoelt hij niet het ingezonken gelovige hervormde, maar dan bedoelt hij het Nederlandse volk.
De antirevolutionairen, die onze partij stichtten, hadden een boodschap tot heel de natie.
Met deze restrictie blijft het waar, dat de stichting en de leiding der antirevolutionaire partij vooral is geweest het tot hernieuwd geestelijk leven, tot hernieuwd politiek leven brengen van een in de zeventiger en tachtiger jaren der negentiende eeuw geestelijk en politiek verkommerende volksgroep. Het op- en neergaan in die christelijke beweging, die meer dan staatkunde omvatte, waarin de politieke

actie allereerst de hefboom is geweest, het op- en neergaan van die beweging is niet te verstaan, indien men zich niet realiseert welk een reuzenarbeid vereist was om mensen, gezinnen, groepen, die uit cultureel oogpunt bekeken, dreigden onder te gaan, tot waarachtig christelijke activiteit te wekken.

Maar de hefboom heeft gewerkt, de vallei die vol scheen van doodsbeenderen is gaan ruisen van leven. Er is weer gekomen een levend stuk der Nederlandse natie, dat zich bewust werd, wat hun vaderen hadden betekend toen de staat der Nederlanden in de zestiende eeuw werd gesticht en in de zeventiende en achttiende eeuw zijn wereldroeping in de strijd voor de vrijheid vervulde.

Had de stichting der antirevolutionaire partij niets anders uitgewerkt dan weer de nazaten van Calvijn tot leven en invloed te brengen, dan reeds ware ze van nationale betekenis geweest. Want zonder een levend, politieke invloed oefenend reformatorisch volksdeel, is de Nederlandse natie de Nederlandse natie niet meer. Dat reformatorisch volksdeel had bij de wording der natie de spits afgebeten, de hitte van de vervolging en van de strijd doorstaan, op de nieuwe staat zijn stempel gezet, uit dat deel des volks is het meest unieke nationale volkslied ter wereld, het Wilhelmus geboren.

Daar is één man geweest uit het liberale kamp, die dit alles goed heeft begrepen: Professor Holwerda uit Leiden.

De stichting der antirevolutionaire partij bracht nog een gevolg mee, dat, hoewel van formele aard, toch nationaal vérstrekkende betekenis heeft gehad.

Kuyper introduceerde de methodiek van het program van beginselen. Ik spreek op dit ogenblik niet over de schoonheid van het borduurwerk, dat „Ons Program” naar taal en inhoud representeerde en welke heden alleen dan ten volle genoten kan worden, indien men geheel terug leeft in de tijd, waarin het geboren werd, en aangeboden werd aan een in kiem weer naar cultuur doortastend volk. Ik bedoel uitsluitend de methodiek en dan niet het feit, dat en hoe het volk georganiseerd werd in partij-verband, maar dat deze organisatie gestuwd werd naar en door een algemeen politiek program, naar een algemeen programma gebouwd op een door

religie bepaalde levensopvatting.
Deze activiteit van Kuyper en van de antirevolutionaire partij is een element van onze nationale cultuur geworden, want alle partijen hebben dat voorbeeld gevolgd en aldus is door dit initiatief aan de Nederlandse natie een politieke erfenis ten deel gevallen, die welhaast enig is in de wereld.
En nu valle verder ter toetsing van het nationaal karakter der antirevolutionaire partij bovenal het licht op haar program en haar activiteit gedurende de laatste drie kwart eeuw. Juister gesteld op haar programmatische activiteit. Een echt programma immers kunt ge niet maken. Het wordt tezamen met en door de activiteit geboren.
Ik breng deze programmatische activiteit, ter toetsing van haar echt nationaal gehalte, op drie onderdelen even onder een snel voorbijgaand zoeklicht.
1. De strijd voor de vrijheid van onderwijs.
Het eerste en het beheersende in de politieke activiteit der antirevolutionairen was en is geweest, natuurlijk, de onderwijs-kwestie.
Wanneer het ideaal wordt uitgedrukt in de woorden „de vrije school voor heel de natie", dan denkt op hoop tegen hoop, de Christen daarbij aan „de christelijke school' voor heel de natie". Maar hij weet tegelijkertijd, dat hij dit politiek niet zo mag stellen. Want politiek gesproken werkt het beginsel der souvereiniteit in eigen kring dat zegt: niet gij, souvereine staat, zult uitmaken hoe de kinderen onzes volks zullen worden opgevoed, maar wij zonen en dochteren van een fier en vrij volk, eisen naar het recht ons van God gegeven en naar de plicht ons door Hem opgelegd, de bevoegdheid op om zelf te bepalen in welke richting de opvoeding onzer kinderen zal geschieden.
Met het appelleren aan de idee van souvereiniteit in eigen kring, door Kuyper als uitgangspunt gesteld bij de stichting der Universiteit, die het Christenvolk hem _ of moet ik zeggen hij aan het Christenvolk — schonk, ben ik bij de hoeksteen van het antirevolutionair belijden.
Ze rust in het Kruis. Alles kunnen Romeinse procurator en Sanhedrin doen, Jezus

gevangen nemen, veroordelen, ophangen aan het hout, alles.. maar één ding niet: de band doorsnijden met Zijn Vader in de hemel, verhinderen dat Hij juist nu tot op het hoogst volbrengt de wil van Zijn Vader. Alles kunnen de vervolgers straks doen met de discipelen van Jezus Christus. Alles... maar één ding niet, de band doorsnijden, die hen verbindt aan hun Heer en God. Het geloof in de Gekruiste is de spil waar alle souvereiniteit in eigen kring op rust.

Er is een gebied — en dat geldt voor andere verhoudingen op gelijksoortige wijze — waar de machtssfeer van de liberale staat niet reiken mag en tenslotte niet reiken kan.

Daar zijn voor alle gebieden levenswetten, die men wel schijnt te ontlopen maar in wezen niet ontlopen kan. Dat is de achtergrond, ook van de staatkundige vrijheid.

Met het proclameren van deze vrijheid, die niets te maken heeft met de vrijheids-idee van het liberalisme, dat denkt aan een willekeurig beslissen van het souvereine individu, maar die ook niets te maken heeft met de weg naar de vrijheid, die het geestelijk nakroost van Karl Marx u offreert, met het proclameren van deze vrijheid werd teruggegrepen naar de grote gedachten van de denker Johannes Althusius, die de staatstheorie van de voor haar vrijheid strijdende republiek der zeven provinciën in de aanvang der zeventiende eeuw beschreef. Daarom is deze schoolvrijheidsstrijd in merg en nieren nationaal, echt Nederlands.

De man uit het kamp van de tegenpartij, die dit althans ten dele begrepen heeft, is geweest de liberale hoogleraar te Groningen: Professor Cort van der Linden.

2. De band aan het Huis van Oranje

Als een gouden draad is deze band geweven door de programmatische activiteit der antirevolutionairen.

Ik weet niet, hoe uw kiesvereniging heet. De mijne heeft in vier van de vijf gemeenten waar ik gewoond heb „Nederland en Oranje” geheten.

Misschien antwoordt u: dat zegt niet te veel. Welnu dan.

De liberale staatstheorieën zijn doorgaans niet anti-monarchaal. Maar ze hebben

heel vaak één eigenaardigheid: de monarch moet niet voor het staatkundig voetlicht komen. Anders gezegd; terwille van Oranje moet Oranje staatkundig onzichtbaar blijven. Het gaat als met een heel aparte legkaart. Op de plaat onder de stukken staat wel de beeltenis des Konings, maar als ge alles in elkaar hebt gepast, dan ziet ge alleen nog ministers, partijen, voorzitters van de hoge colleges van staat, enz., maar de plaat waar de beeltenis van de regerende vorstin op staat, is geheel bedekt met de in elkaar gepaste stukken.

Erger is het bij de socialisten. In de diepste grond moeten die van de monarchie en de band met het Oranje-huis niets hebben.

Er schijnt een bekering te werken. Ik hoop dat ze blijvend zal zijn.

De antirevolutionair heeft op Groen's voetspoor steeds volgehouden: Oranje behoort bij onze historie, bij ons volksleven en kan daarom, hoezeer wij de onschendbaarheid des Konings belijden, nooit tot ornament gedegradeerd worden. De achter ons liggende vijf en zeventig jaren zijn dooraderd met tegenstelling, die hierbij gegeven is. En als ge dan zegt: dat is theorie, dan vraag ik u: was het voor het antirevolutionairen ook enkel theorie in 1918, toen ze zich met de trouwe Rooms-Katholieken in partij-verband keerden tegen de revolutionaire aanslag van een deel van het volk, dat geleid werd door Pieter Jelles Troelstra en tegen het door de knieën gezakte liberalisme van de burgemeester van Rotterdam?

Of was het theorie, toen in de laatste oorlogsjaren Koningin Wilhelmina zich in eigen taal wendde tot het Nederlandse volk in nood?

3. De koloniale politiek

Tot het trio van 1871 behoorde ook Keuchenius, „de man van de motie", van de drie de man met het diepst ingesneden karakter, die wel het sterkst door zijn persoonlijkheid het onverbiddelijk staan voor het programma van Groen symboliseerde.

De antirevolutionaire partij heeft nooit ontkend, dat we „koloniën" hadden. Hoe zou ze ook, want het ontstaan van de band met Nederland indië representeerde een der machtige episoden uit onze vrijheidsstrijd.

De antirevolutionaire partij heeft wel volgehouden, dat koloniën niet koloniën

mochten blijven. Ik haal nu uit de troonrede van 1901, die het hoogtepunt vormt in de nationale worsteling der anti-revolutionaire partij, het optreden van het Kabinet-Kuyper — met vier en twintig antirevolutionairen in de Tweede Kamer — een klein gedeelte aan:

„Als Christelijke mogendheid is Nederland verplicht in de Indische Archipel de rechtspositie der inlandse Christenen beter te regelen, aan de Christelijke zending op vaster voet steun te verlenen, en geheel het regeringsbeleid te doordringen van het besef, dat Nederland tegenover de bevolking een zedelijke roeping heeft te vervullen.

Wie, die toen meeleefde, herinnert zich niet nog de kracht waarmede deze klaroenstoot klonk in de oren van het antirevolutionaire, neen het Nederlandse volk?

Trouw en standvastig heeft onder Gods gunst de antirevolutionaire partij zich gehouden aan de staatkundige, christelijke richtlijnen voor de gebieden overzee tot aan het bittere, o hoe bittere, einde!

Door zijn wording en geschiedenis is Nederland een staat der vrijheid op de grondslag van een constitutionele staatkunde, een staat gericht op de zeeën en oceanen, een staat met initiatief nemende burgers, een staat welks volk steeds meer de behoefte gevoelt tot het activeren van het Christelijk geloof in zijn staatkundige arbeid, een staat welks grote burgers — Jan Pieterszoon Coen, Rijklof van Goens, Idenburg e.a. — getoond hebben zich ver van huis te kunnen geven aan het scheppen van een voornaam bestuur en ordening, die de eerbied verwierven van de beste geleerden uit andere landen, een staat met een, hoe ook beschadigd, in sterke mate Christelijk en Calvinistisch stempel.

Een gezonde antirevolutionaire, een gezonde christelijke historische partij — o hoe hard hebben wij de eenheid van node — behoort bij deze staat, gelijk de ziel behoort bij het lichaam. Ze zijn dooreen geweven. Zé zijn één.

Wanneer u dan rond u heen ziet, dan kan het u misschien angstig te moede worden. Denkt u even terug aan 1871. Dringt met uw gedachten even door in de grote episode van de geschiedenis van Nederland. Dan weet ge het weer.

Het is niet zo, dat Nederland klein werd in vergelijking met de groten, en toen zijn invloed en roeping in de wereld der staten verloor.
Het is precies andersom. Nederland werd ontrouw aan zijn roeping in de wereld en toen werd het klein en onbetekenend.
Was het Nederland van 1574 of van 1672 en 1688 dan soms niet klem, toen het steeg tot de leidinggevende staat der wereld?
En denkt met deze gang van zaken in de historie voor ogen nu ook even aan de jaren 1945 tot 1950 en trekt weer uw bittere conclusie!
Tenslotte
In de strijd van de antirevolutionaire partij, zo diep geworteld in de grote nationale historie, gaat het vooral om vrijheid, maar het is steeds de vrijheid, die steunt op recht.
Wij zijn in onze dagen gewikkeld in een strijd voor vrijheid, die niet alleen ons land, maar vele landen raakt en beroert.
Laten we nooit vergeten, dat in die vrijheidsstrijd het uitgangspunt moet blijven het eigen nationaal karakter van de Nederlandse staat. Het bestaan en daarom het behoud daarvan is een werkelijkheid, die tussen 1940 en 1945 talloze antirevolutionairen in de bitterste ellende hebben doorleefd. Bij dit uitgangspunt nu in de vrijheidsstrijd behoort als grondslag het recht, dat Christelijk gezien, sterker is dan alle macht.
Vrijheid, recht en eigen nationaal karakter van onze historische staat — en van elke historische staat — vormen een drievoudig snoer, dat niet verbroken mag worden.
Wie er één uit los maakt, ondermijnt de staat en daarmee de staten der wereld.
Er is in deze bijeenkomst van de volstrekte noodzaak om aan deze samenhang vast te houden, geen beter illustratief voorbeeld te geven dan door hier te wijzen naar het dappere volk der Ambonnezen, dat door de eeuwen trouw, tot in de zwarte nacht der Japanse bezetting, thans als wjj bijna vier eeuwen geleden vecht voor zijn vrijheid, zijn echt nationaal bestaan en dat tot ons schreeuwt om

de erkenning van zijn staat, om de erkenning van zijn recht (vrijheid, recht en eigen historisch nationaal karakter).
Laat de antirevolutionaire partij niet rusten vóórdat die erkenning door Nederland en door alle fatsoenlijke staten der wereld is gegeven.
Weest en blijft waarachtig nationaal.